

Premiéry na XXX. FORFESTE, 2019

Doc. PhDr. Elena Letňanová

Motto: Na svete je veľa čo robiť. Vykonaj to čoskoro!
Ludwig van Beethoven

V jubilejnom XXX. ročníku festivalu zvýšili pozornosť masmédiá na národnej i medzinárodnej úrovni predovšetkým na prezentáciu mesta Kroměříž pred európskou verejnosťou. Festival priniesol v priebehu tridsiatich rokov mestu aj českému umeniu mimoriadny rešpekt v zahraničí. Ešte nikdy sa tak frekventovane nepísalo o Kroměříži v odbornej a umeleckej tlači v Európe i vo svete – festivalová Kroměříž má dnes vysoký kredit mesta, kde sa robí nekompromisná, náročná kultúra. Každoročne uvádza FORFEST vyše stovky diel súčasných svetových a českých skladateľov, prevažne komorného a ansámblového charakteru. Popri dominujúcej inštrumentálnej hudbe sú na programoch vokálne, elektroakustické a improvizované diela. Tento rok zneli obľúbené sláčikové kvartetá (**Petr Eben, Vojtech Mojžiš, B. Martinů**) s **Kvartetom B. Martinů**, triá - **Solaris 3** (s mladými českými autormi) a **Trio Aperto** s dielami **M.Štědroňa, L.Faltusa, M.Červenkovéj, K.Odstrčila, A.Pavlorka**, skupina ôsmich inštrumentalistov - **Konvergencie**, recitály organové (**Giamilla Berré, Petr Kolař**), klavírne (**Mia Elizerovic, Lorenzo Meo**), vokálne (**Stella Maris Sirben, Nao Higano, Romana Fejferlíková**) aj prekvapivé zoskupenia ako italské saxofónové **Mascagni Saxophone Ensemble**, rumunské **Duo Contraste** (klavír spolu s bicími nástrojmi), elektroakustické opusy so spevom (**Elena Teresčenko, Massimiliano Messieri**), improvizovaná hudba in situ (Súbor **Marijan** z Brna, **Isha trio** a génius loci -kroměřížsky rodák, nezabudnuteľný improvizátor všetkých štýlov **Arne Linka**).

Dramaturgia dala možnosť skladbám autorov, ktorí mali významné životné výročia: odznela „Sonáta pre klavír“ (1943), jedno z najlepších diel festivalu, vysoko expresívne a dramatické, písané v koncentráku dva roky pred smrťou od **Gideona Kleina** (k 100 výročiu narodenia autora), v objavnej a dramatickej interpretácii **Vieru Müllerovej**. Autorský portrét k jubileu **Vojtěcha Mojžiša** uviedol dve muzikálne, príťažlivé sláčikové kvartetá č.2 a č.3 s tematicky plynulými a naplno zamestnanými líniami, miestami vtipnými riešeniami a príjemnými diatonickými klastrami. Medzi kvartetami je rozdiel 12 rokov.

Desať rokov od smrti **Josefa Adamíka** pripomenulo uvedenie šiestich verzií autorovho „Dychového kvinteta s hračkami“ mladým **Parnas Quintetom** z Brna.

Okrem diel autorov z druhej polovice 19. a 20. storočia **Erika Satieho** („Diva de L'Emoire“, „Klobučník“), **Bohuslava Martinů** („Sláčikový kvartet č. 7“ a výber z piesní), **Dimitrija Šostakoviča** (posledné dielo „Sonáta pre violu a klavír, op. 147“ z roku 1975), zazneli málo hrané skladby žien-skladateľiek: „Trio“ **Vítězoslavy Kaprálovej**, „Et expecto“ pre bajan sólo (ruský typ akordeónu s technikou ricochet) v predvedení **Jiřího Lukeša** od **Sofie Gubajduliny**, zvukove a tematicky výnimočná „Sonáta č.6“ (1998) od **Galiny Ustvolskej** v oddanej, presvedčujúcej interpretácii švajčiarskeho pianistu **Lorenza Mea**, „Molitva“ pre violončelo a zmiešaný zbor (2013) **Galiny Grigorievy**, vo vášnivom podaní violončelistu **Štěpána Filípka** a speváckeho zboru **Gaudeamus** Brno, tri piesne pre soprán a klavír z „Piesní Šalamúnových“ od

Zdenky Vaculovičovej, ktorej vnútorný hlas je jedinečný a moravsky vrúcny, zámerne komponovaný čistými kompozičnými prostriedkami, v podaní častej propagátorky českej hudby na festivale **Stelly Maris Sirben** a skladateľa, klaviristu **Martina Vojtíšeka**. K českým menám patrí aj **Milada Červenková**, jej skladba „Lightly a simply“ zaznela v podaní Tria Aperta. Medzi uznávané české skladateľky patrí aj nedávno zosnulá profesorka na pražskej AMU **Ivana Loudová** (v novátorskom, tajomnom a dynamickom len 9 minút trvajúcim „Stratenom Orfeovi“ pre bicie. V posluchovom koncerte zaznela jej „Symfonia numerica“ z r. 2007, so zvláštnym matematickým až lyrickým backgroundom). K málo známym skladateľkám patria tri Talianky: organistka **Giamilla Berré**, ktorá hrala svoju zasnenú „Hemigidiusovu organovú omšu“ a záverečné zvukovo bohaté dielo „Edith“, **Elisabetta Capurso** („Sezioni“ s častými moduláciami) a **Sara Torquati** („Genesis I“, kde v pomalej časti zaujala pocitmi pochybnosti).

Na Forfeste sa tento rok zúčastnil svojimi dielami značný počet zahraničných skladateľov z Nemecka, Rakúska, Francúzska, Japonska, Švajčiarska, Rumunska, Maďarska, USA, Ruska, Talianska, Nórska, Poľska, Estónska, Fínska, Anglicka, žiaľ ani jeden zo Slovenska.

Najvýznamnejším koncertom festivalu sa stal otvárací koncert (9.6. 2019) v katedrále sv. Václava v Olomouci. Koncertné premiérové predvedenie „Sinfonietty“ predčasne zosnulého **Josefa Adamíka** v komornom obsadení ansámblu **Brno Contemporary Orchestra** s dirigentom Pavlom Šnajdrom sa stalo objaviteľským činom. Kvalita diela žiaka Miloslava Istvána a Aloisa Piňosa na brnenskej JAMU sa až po rokoch pomaly dostáva do povedomia českej a medzinárodnej verejnosti. Starostlivé naštudovanie Pavlom Šnajdrom si zaslúži pozornosť. Vdýchol dielu pevný tvar ináč voľnej kompozície, ktorá patrí k ranným opusom osobitného autora.

Fenomenálny výkon slovenského sólistu **Milana Paľu** v skladbe „Lorelei“ pre husle sólo, sláčiky a piano **Roberta Hejnara** naďalej udržal vysokú úroveň celého podujatia. Každé vystúpenie tohto nevšedného huslistu je udalosťou a znesie kritériá európskeho formátu. V programe zaznela tiež skladba „Anima animam invocat“ ostravského autora **Jana Grossmanna**, ktorá už patrí k dobre zažitému štandardu súčasnej hudby. Úvodnou skladbou bola „Komorná symfónia č.2“ na počesť sv. Františka z Assisi **Pavla Zemka**, ktorá bola skutočnou korunou premyslenej dramaturgie.

Hviezdou festivalu bola rumunská skladateľka **Violeta Dinescu**. V českých premiérach sme počuli prvý raz jej štyri skladby - „vibrujúci tónový svet“, často s nerozoznatelnými kontúrami, akýsi zvukový ohňostroj - „Ecouri pentru Contraste for percussion and piano“, „Lytaniae“ (varianta pre bicie a klavír), bájku „Pelicanul sau Babitza“ pre bicie a nemý hlas, „Flügel und Trümmer“ – „Křídla a trosky“ pre klavír a bicie, ako aj „Sonatínu“, ktorá sa mi najviac páčila. Prof. Dinescu vytvorila svojrázne diela, zložité štruktúry, nepodobajúce sa na nič, čo bolo predtým nakomponované, akási moderná heterofónia a poetizmus stvárnený z textov poetov Ruckerta, E. A. Poe a iných. Dlho vyznievajúce intervaly, klastre s parciálnymi tónmi a koncovými trilkami motívov sú charakteristické v jej originálnej reči. Sú to miestami zvukové štruktúry na pokraji vnímanosti, ohromnej nástrojovej virtuozity, ktorá ale nie je podstatou jej výpovede. Virtuózne efekty často v rýchlych časových hodnotách pôsobia strhujúco. Na slová absurdnej bájky rumunského spisovateľa Uburuza (ešte pred Beckettom) vytvorila dielo recitované, hrané na xylofóne a iných nástrojoch, ako

bongá, bubon, taniere, činely, flexatón, čínsky gong, visiace taniere, rotowave, drevené bloky, trasené zvonky, Vo zvukove subtilnom a apartnom podaní rumunských umelcov najvyššieho rangu - **Sorina Petrescu** (klavír) a **Doru Romana** (bicie), zazneli v premiére aj „Innenglocken“, stvárnené aj na elektrickej rotowave, ktoré ukončievali skriabinovskými trilkami niektoré motívy a laufy hrané najprv na xylofóne.

Významný maďarský skladateľ **Lajos Huszár** v autorskom profile predniesol sám v premiére na klavíri svoje dielo „Sanctus“, kde vyvážil atonálne časti poetického a maďarského nádychu s časťami chorálu s tonálnym znením.

Na Forfeste zazneli diela 47 českých autorov (a 38 zahraničných) - veľa hudby. Venovať sa všetkým koncertom nie je možné.

V podaní pedagógov Konzervatória P.J.Vejvanovského v Kroměříži v suverénnej interpretácii **Martiny Mergentalovej** a **Aleša Janečku** odznela málo hraná skladba často uvádzaného **Miloslava Ištvana** – „Sonáta pre klarinet a klavír“ (1954).

V piesňovom cykle „Láska a žal“ pre soprán, klarinet a klavír zosnulého moravského autora žijúceho posledné roky v Londýne, **Antonína Tučapského** a vo výbere piesní **Bohuslava Martinů** o svojich kvalitách presvedčila sopranistka **Martina Macko**.

Vrcholom koncertu bola **Šostakovičova** posledná „Sonáta pre violu a klavír op. 147“ (1975) v interpretácii **Pavla Březíka**.

Ensemble Marijan - Ivo Medek, Vít Zouhar, Sára Medková, Jan Kaván majú spoločného skladateľského a interpretačného menovateľa. Jednohodinový program so 6 skladbami ukončili strhujúcou improvizáciou, ktorú venovali otvoreniu **výstavy** brnenskej **Q Asociácie** - skupiny hudobníkov, maliarov a spisovateľov (Ludvík Kundera, Václav Zikmund) k jej 50. výročiu založenia, pod názvom QUOD TEMPUS? QUI LOCUS?

V Rotunde Kvetnej záhrady sme počuli premiéru „Pašijí podľa evanjelia Lukáša“ od **Petra Vaculoviča**, ktoré sú moravským pendantom rokovej opery Jesus Christ Superstar s tonálnymi a rokovými časťami s expresívnym výrazom hraným a spievaným **Ekumenickým komorným súborom** a detskými **sólistami** **Kreativního centra** Getsemany Hodonín za dirigovania autora.

Aj v nasledujúcom koncerte sme aplaudovali klaviristke so širokou farebnou škálou a technikou, Martine Mergentalovej, v jej vynikajúcom podaní klavírnej „Sonáty č. 7“ „Z Provence“ (1997) a „Sonáty č. 9 a moll“ (2003) od **Juraja Laburdu**.

V **Petrovi Ebenovi** („Sonatina semplice“ pro housle a klavír) a **Janu Novákovi** („Sonáta “Hoson Zes”) mladušká huslistka **Hana Blahová** pôsobila výrazovou istotou a intonačnou čistotou.

Skutočne pravou duchovnou hudbou boli české premiéry štyroch skladieb **Massimiliana Messieriho** v pomalých, uvoľnených tempách až rituálneho charakteru s pianissimovými plochami a zmyslom pre farbu a trvanie jednotlivých tónov – „...Con la luna apparsa nel cuore...“, „Lamed I“ meditácia, „E.S.“ 5 variácií na báseň Edoarda Sanguinetiho, a druhá meditatívna variácia „Lamed II“ s krásne znelým sopránom Rusky **Eleny Teresčenko**. Ako kontrast zazneli známe pohyblivé „Facades“ a „Saxofónový kvartet“ z r. 1995 od **Philipa Glassa** s dramatickým priebehom zmien akcentov a posunu metriky, na ktorej sa zrúti celý priebeh pulzácie jednotlivých línií saxofónov. **Eugènom Bozzaom** skomponované muzikálne živé

vtipné „Andante a Scherzo“ s jazzovým nádychom zaznelo v podaní **Valeria Barbieriho, Cristiny Roffi** a Mascagniho saxofónového ensemblu z Talianska. V koncerte **Speváckeho zboru Gaudeamus** Brno za dirigovania Martiny Kirovej zo Slovenska vynikli skladby s triezvou posttonálnou harmóniou Estónky **Galiny Grigorjev** - „Molitva“ pre violončelo a zmiešaný zbor (2013) a dramatická „Stabat Mater“, op. 111 pre violončelo a zmiešaný zbor Nóra **Knuta Nysteda** (1915-2014), ktoré boli koncipované ako koncert pre čelo so sprievodom vokálneho „orchestra“ . Ostatné skladby s výnimkou premiéry subtílnych „Monochromes, Points of Departure and Return“ od Američana **Daniela Kessnera**, mali tradičný charakter s diatonickými modami (**František Emmert** „Cantate Domino“ (2009), **Edwin Fissinger** „By the Waters of Babylon“ (1975), Poliak **Paweł Łukaszewski** (*1968) „Memento mei, Domine“, č.1 z cyklu „Lent Motety“).

Klaviristka **Mia Elezovic** z Chorvátska priniesla zaujímavú koncertnú dramaturgiu troch súčasných autorov 27 etúd. Po českých premiérach Chorváta **Dubravka Detoniho** „12 Etúd“, Angličana **Nica Muhlyho** „Three Etudes“ (všetky tri sa páčili aj publiku) a Američana **Williamu Bolcoma** „12 New Etudes“, ktoré boli odmenené Pulitzerovou cenou v r.1988, sme zmenili názor: etudy môžu pokryť celý koncert. Chorvátska umelkyňa hrala mysteriózne z troch notových osnov neobvykle ťažké „technické“ štruktúry s bravúrou a nadhľadom.

SOLARIS 3 - klavírne trio prednieslo skladby mladých autorov - **Jakuba Rataja** „Klavírní trio „Es, dva, tri“, **Františka Chaloupka** „Klavírní trio“, **Lukáša Sommera** „X cape“ a verziu pre klavírne trio chromatizujúcu nádhernú „Zjasnenú noc“ od **Arnolda Schönberga**, ktorá bola pravým pôžitkom a klincom programu. Má stále príťažlivosť aj v úprave pre klavírne trio od Eduarda Steuermanna.

V podaní altistky **Romany Feiferlíkovej** a **Vierey Müllerovej** - klavír, zazneli nemeckí a českí autori **Holmer Becker** „Tři písně na texty českých básníků“ pre mezzosoprán a klavír, **Karel Pexidr** „Sonáta č.4“ pre klavír, **Jiří Bezděk** „Čtyři zimomřivé písně“ na básne Moniky Haenhel, Švajčiar **Frédéric Bolli** „Tři písně na básne Karly Erbovej“, **Gideon Klein** (1919-1945) úžasná „Sonáta pre klavír“ a **Karel Pexidr** „Morgensterns Streiche“

Inšpiratívnym koncertom s ideou tichej, stíšenej hudby bol súbor **Konvergence** a jej autori: **Tomáš Pálka** (subtílna dielo „Silentio“ pre husle, violu, klavír), **Radim Bednařík** („Mikrosvěty IV“ pre violu sólo, s otvorenou kvartovou harmóniou a „messiaenovskými“ modmi), **Toru Takemitsu** („Quatrain II“ pre klarinet, husle, čello, klavír), **Jiří Lukeš** (v komornej skladbe pre klarinet, 2 huslí, violu, kontrabas a gitaru), **Sofia Gubajdulina** – („Et expecto“ pre akordeón sólo) a **Ondřej Štochl** (záverečný „Šeptet“ pre klarinet, 2 huslí, čelo, kontrabas, klavír a gitaru s prepracovanou, pretransformovanou jemnou štruktúrou).

Orchestra d'archi Pardubice s umeleckým vedúcim – Jiří Kuchválekom uviedol koncert k 70.výročíu založenia Konzervatória P.J.Vejvanovského v Kroměříži. Na programu ansámblu boli kompozície **Luboša Sluky, Petera Grahama, Davida Matthews, Josefa Suka, Luboša Fišera** a **Iši Krejčího**

Irena a Vojtěch Havlovi zahrli svoje skladby pre violu da gamba, violončelo, spev, tibetské misy a zvonky. Hudba akoby inšpirovaná modami východných kultúr vyznievania - akord d-fis-a-b.

Posledný koncert patrilo klavírnemu recitálu s objavnou dramaturgiou. **Lorenzo Meo** zo Švajčiarska priniesol nový výrazový svet Estónca **Jaana Räätsa**, ktorý okamžite zaujal dobré ucho už prvou skladbou z „24 Marginálií, op. 65“ (1979), ktorá začína štvrt'ovými notami v oboch líniiach v miernom tempe s pohybom nahor. Taký zápis nevidno, iba ak v tvorbe Johna Cagea. Sme v súčasnom svete postmodernej, príjemnej hudby, antiromantickej, nekomplikovanej, nedramatickej, nedrásajúcej. Prináša malé postupné nepatrné zmeny a život v mieri. Räätsova „Sonata No 5“ op.55 (1975 / 1978) je už rytmicky bohatejšia.

Gyorgy Kutág v „Játékok“ –v „Hrách“ akoby napodobňoval hru detí, ich malé rozpätie a nemotorné držanie ruky. Melodický materiál spracováva maďarské melódie (dielo je z rokov 1979 – 2003). Fínka **Kaija Saariaho** v „Prelúdiu“ (2007) a „Balade“ spracováva zložité rytmy. Talian **Gianluca Deserti** uvádza po prostom „Nokturne“ (2009) kaskády farebných zvukov a obstinantnej rytmickej figúry vo „Feuer II“ (2012). Klaviatúra sa rozozvučí ako Debussyho posledné zvukové a technicky náročné Prelúdium.

Za veľký čin Lorenza Mea považujem zaradenie **Galiny Ustvolskej** so zvukovo najexpresívnejšou skladbou Forfestu – „Sonátou číslo 6“ (1998), ktorá nie je dlhá, ale jej duchovný a fyzický účinok prekračuje medze. Celá skladba je zostavená z klastrov v 3-6 forte, jednotlivé tóny sú hrané tromi prstami pre silný účinok a v strede je krátka pomalá časť ako spomienka na normálny čas. Ostatok je zasa gniaviaci tank, väznica a ťažký životný osud. Je to výnimočná autobiografická Sonáta, podobne ako klavírne dielo Sonáta českého odsúdenca Gideona Kleina.

A koľko bolo na festivale premiér? 10 skladieb odznelo vo svetovej premiére a 30 zahraničných v premiére českej. Forfest si udržuje svoju vysokú úroveň v ich počte aj v interpretačných výkonoch sólistov a súborov. Vďaka vedeniu festivalu podujatie pokračuje, čo si želajú predovšetkým mnohí českí aj zahraniční skladatelia.